

MINISTRY OF HEALTH OF THE
REPUBLIC OF UZBEKISTAN

V INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE "ABU ALI IBN SINO (AVICENNA) AND INNOVATIONS IN MODERN PHARMACEUTICS"

May 21th, 2022

Tashkent city, Republic of Uzbekistan

ГЕДЕОН РИХТЕР

ЎЗБЕКИСТОН ТИББИЙ-ИЛМИЙ ФАОЛИЯТ
БИЛАН ШУГУЛЛАНУВЧИЛАР "ТАВОБАТ"
АКАДЕМИЯСИ РАЙСИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ВАЗИРЛИГИ

ТОШКЕНТ ФАРМАЦЕВТИКА ИНСТИТУТИ

ИБН СИНО ЖАМОАТ ФОНДИ

АБУ АЛИ ИБН СИНО ВА ЗАМОНАВИЙ ФАРМАЦЕВТИКАДА ИННОВАЦИЯЛАР

V ХАЛҚАРО ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАН

МАҚОЛАЛАР ТЎПЛАМИ

АБУ АЛИ ИБН СИНО И ИННОВАЦИИ В СОВРЕМЕННОЙ ФАРМАЦЕВТИКЕ

СБОРНИК V МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ

ТОШКЕНТ - 2022

(pnevмага) begona qo'shimchalar qo'shilmasa, u salomatlik garovi bo'ladi, aks holda turli kasalliklarga sabab bo'ladi", kabi ekologiyaga oid iboralarning muallifi aynan Abu Ali ibn Sino bobomizdir! Sabab - bu oldin paydo bo'ladigan va odam gavdasida qandaydir bir holatni keltirib chiqaruvchi yoki bu holatni turg'unligicha saqlab turuvchidir degan fikrlarni ilgari surgan.

Bir so'z bilan aytganda, Ibn Sino insonning eng bebaho boyligi bo'lgan salomatlikni asrash uchun qat'iy kurashgan qomusiy olim, haqiqiy fidoyilardan biri bulgan va u o'z davrida bu ishlarni amalda qo'llab insonlarni davolagan.

АБУ АЛИ ИБН СИНО ҚЎЛЛАГАН ШИФОБАХШ ЎСИМЛИКЛАР

Қодирова З.К., Ганиев Б.Ш.

*Бухоро давлат университети, Бухоро шаҳри
e-mail: qodirovazulfiya1966@gmail.com, тел. +998(97)-300-54-66*

*Ўсимликлардан олинadиган дориларга келсак,
улар япроқлардан, донлардан, илдизлардан,
шоҳлардан, гуллардан, мевалардан, елимлардан ва
ўсимликнинг бутунича олинганидан иборат булади.
Абу Али Ибн Сино*

Ўрта Осиёнинг қомусий олими, табобат илмининг асосчиси, ўрта асрларнинг машҳур олими ва табиби буюк бобокалонимиз Абу Али Ибн Сино ўзининг даволаш амалиётида доривор ўсимлик хом ашёларидан жуда кенг миқёсда фойдаланган. Замонавий табобатда ҳам ўсимлик хом ашёларининг ўрни беқиёс бўлиб, фармацевтика саноати корхоналарида қайта ишланиб турли хил дори воситалари ишлаб чиқарилмоқда [1-5]. Ибн Синонинг “Тиб қонунлари” китобида келтирилган доривор ўсимликлар, уларнинг ишлатилиши ва ишлатилиш усуллари алоҳида аҳамиятга сазовордир. Ибн Сино ўзигача ўйган табибларнинг тажрибаларини синчиқлаб ўрганиб, уларни янада мукаммаллаштирган, уларга янги муолажаларни қўшиб, ўша замондаги халқ табобатида ишлатиб келинган ўсимликлар ва меваларнинг тиббиётдаги аҳамиятини ҳар томонлама очиб берган. Шунинг учун ҳам Ибн Синонинг меросини ўрганиш, у ишлатган дори воситаларини илмий томондан асослаб бериш ва ҳозирги замон тиббиёт амалиётига татбиқ этиш замонвий фармацевциянинг муҳим вазибалари каторига киради.

Абу Али Ибн Сино ўзининг шоҳ асари бўлмиш “Китоб ал- қонун фит- тиб” (Тиб қонунлари) нинг иккинчи китобида доривор ўсимликлар сифатида 520 та ўсимлик келтирган. Шулардан 178 тури Ўзбекистон Республикаси ҳудудида учрайди: 110 тури ёвойи ҳолда ўсади. 68 тасини турли мақсадлар (озуқа, моллар учун ем-хашак, саноат учун хом ашё, доривор, манзарали ўсимликлар сифатида ва бошқалар) учун баъзан ботаника боғларида ва питомникларда ўстирилади.

Абу Али Ибн Сино ўз замонасида турли касалликларда қўллаган ва тавсия этган айрим ўсимликлар устида тўхтаб ўтмоқчимиз:

Анжир. Абу Али Ибн Сино анжир мевасини балғам кўчирувчи ва йўтал қолдирувчи дори сифатида ишлатган. Балғам кўчириш учун анжир мевасини ейишни, йўтални қолдириш учун эса уни сутда қайнатиб, истеъмол қилишни буюрган.

Анор. Абу Али Ибн Сино анор пўстини қон тупурганда, милқдан қон окканда, меъда касалликлари (ич кутиш, қон аралаш ич кетиш)да, сийдик ҳайдаш, тишни мустаҳкамлаш, яраларни ва бошқа касалликларни даволашда қўллаган. Анор пўстлоғидан тайёрланган қайнатма ёрдамида ичбуруғ касалликларини даволаган.

Беҳи. Абу Али Ибн Сино беҳи мевасидан тайрланган дамлама ва қайнатмани дизентерия, ич кетиш касалликларида ҳамда иштаҳа очувчи ва буриштирувчи, сийдик ҳайдовчи, қон тўхтатувчи дори сифатида қўллаган. Уруғидан тайёрланган қайнатма ич кетиши, қон тупуриш ва бачадондан қон кетишини тўхтатиш учун ишлатган. Шунингдек беҳидан астма касаллигини даволашда

муваффақиятли қўлланган. Беҳи уруғининг бир қошиғидан тайёрланган махсус дамлама балғам кўчиради ва енгил нафас олишга ёрдам беради.

Бодом. Абу Али Ибн Сино аччиқ бодом мағзини ва унинг мойини қон тупуриш, йўтал, астма, ўпка силида, буйрак ҳамда қовуқ касалликларини даволаш ва қовуқдкги тошни тушириш учун қўллаган.

Итузум. Абу Али Ибн Сино итузумнинг қуритилган ўсимлигини майдалаб эзиб, бош оғриганда бошга ҳамда қулоқ остидаги, миядаги шишган жойларга боғлашни тавсия этган. Итузум шираси билан кўз ва томоқ оғриғи касалликларини даволаган. Мевасини буйрак ва қовуқ касалликларини даволашда ҳамда сийдик ҳайдовчи ва бачадондан қон кетишини тўхтатувчи дори сифатида ишлатган.

Кашнич. Абу Али Ибн Сино кашнич мевасини бош айланиши касаллигига даво қилган ва ел ҳайдовчи дори сифатида ишлатган. Қовурилган мевасини қусишни тўхтатувчи дори сифатида ҳамда меъда-ичак касалликларини даволаш учун қўллаган. Мевасини зубтурум ўсимлиги шираси билан бирга қон тупуриш касаллигига бўйрган.

Пиёз. Абу Али Ибн Сино пиёзни сариқ касаллигига даво қилган ҳамда иштаҳа очиш учун қўллаган. Шираси билан йирингли яраларни, қулоқдан йиринг оқишини, ангинани ва кўзга тушган оқни даволаган. Ширасини бош оғриқни қолдирувчи (бурун ва қулоққа томизилади), сурги ва аёлларда ҳайз тўхтаганда ҳайз келтирувчи дори сифатида ишлатган.

Сабзи. Абу Али Ибн Сино сабзи меваси ва баргидан сийдик ҳайдовчи сифатида фойдаланган. Яраларни даволаган. Илдиздан ичак оғриғи, сурункали йўтал ва плеврит касалликларини даволаган. Пиширилганини, илдиз мевасини истисқо касаллигида истеъмол қилишни буюрган.

Семизўт. Абу Али Ибн Сино янги семизўтни узиб олиб, ширасини тайёрлаб, қон тупурган беморга ишлатган. Ички қон кетиши, кўз ялиғланишида, жигар касаллигида фойдаланган. Шароб билан аралаштирилган семизўт бўтқасини бир ош қошиқдан наҳорга овқатланишдан бир соат олдин истеъмол этишни тавсия қилган. Бу усул билан жигар хасталигини бир ой мобайнида буткул даволашга эришган.

Шафтоли. Абу Али Ибн Сино шафтоли мевасини иштаҳа очиш ва ични юмшатиш учун ишлатган. Барги шираси билан яралардаги қуртларни ўлдирган. Қуритилмаган барги ёки гули шираси билан гижжани туширган. Мойини мигрень касаллигига ва қулоқ оғриғига даво қилган.

Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, “Тиб қонунлари” асарида келтирилган маълумотлар ҳозирги кунда ҳам ўз мавқеини йўқотмаган.

IBN SINO ASARLARIDA GIGIENAGA OID TADBIRLAR

Nuralieva X.O., Karieva M.T., Maqsudova S.A.

Toshkent farmatsevtika instituti

e-mail: nuraliyeva@mail.ru; kmanzura@yandex.ru, tel. (90)1789286; (97)7117868

Dolzarbligi. Ajdodlarimiz qoldirgan meroslarni o‘rganish, ularning o‘g‘itlariga amal qilish kelajakni belgilab beradi. Bularga ko‘plab olimu-fuzalolarni, shu jumladan Abu Ali ibn Sinoni ham misol qilib keltirishimiz mumkin. YUrtimizda yashab, tibbiyot ilmidagi yutuqlari bilan butun dunyoga tanilgan ajdodimiz Ibn Sinoning ham oqilona ovqatlanish, to‘g‘ri dam olish, serharakatlilik, umuman gigienik tadbirlar asosida erishiladigan salomatlikni asrash borasida yozib qoldirgan ko‘plab amaliy fikrlari Uchinchi renesans ostonasida turgan yangi O‘zbekiston xalqi uchun ham juda muhimdir. Mamlakatimizda shu kunlarda sog‘lom turmush tarzi, to‘g‘ri ovqatlanish, doimiy jismoniy faollikni ta‘minlash va uni targ‘ib qilish aholining hayot tarziga aylantirish orqali xalqimizni sog‘lom qilish eng muhim vazifalar qatorida qo‘yilayotgani bu muammoga jiddiy yondoshishni talab qiladi.

Maqsadi. Ushbu ilmiy tadqiqot ishining maqsadi turli yuqumli bo‘lmagan kasalliklarning oldini olishda Abu Ali Ibn Sino o‘zining «Tib qonunlari» asarida tavsiya etgan va amalda qo‘llagan gigienik tadbirlarini o‘rganishdan iborat.

Material va usullar. Buning uchun Abu Ali ibn Sino tomonidan yozib qoldirilgan «Tib qonunlari» birinchi kitobining «Salomatlikni asrash haqida», deb nomlangan uchinchi qismi o‘rganildi, olingan materiallar tahlil qilib keltirildi.

СОДЕРЖАНИЕ

МУНДАРИЖА

СЕКЦИЯ 1. ВКЛАД АБУ АЛИ ИБН СИНО И УЧЕНЫХ СРЕДНЕВЕКОВОГО ВОСТОКА В РАЗВИТИЕ ФАРМАЦИИ

ABU ALI IBN SINO VA O'RTA ASRLAR SHARQI ALLOMALARI ILMIY MEROSINING FARMATSIYA SHAKLLANISHIGA QO'SHGAN XISSASI

<i>QONUNCHA</i> BY MAHMUD CHAGHMINI AND ITS PHARMACEUTICAL ISSUES.....	3
Abdukhalimov B., Ibragimov F.	
ИБН СИНО МУТАФАККИР ОЛИМ ВА ЯНГИЧА ТИББИЁТ АСОСЧИСИ.....	4
Ҳамид Наййирободий	
WHAT ARE THE SEVEN RULES OF TESTING DRUGS OF IBN SINA?.....	5
Prof. Dr. Kadircan Keskinbora	
LIFE AND CREATIVITY OF ABU MUSO JABIR IBN HAYYAN	6
Umarov B.B., Khamidov Yo.Yo	
ABU ALI IBN SINA'S ATTITUDE TO MEDICINE	7
Umarov B.B., Khamidov Yo.Yo	
ХИМИКО-БИОЛОГИЧЕСКАЯ ТЕРМИНОЛОГИЯ И СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ЕЕ ПРЕПОДАВАНИЯ.....	8
Абдуллаева А.Э.	
ABU ALI IBN SINONING МАТЕМАТИКА FANIGA OID MEROSI	8
Abduraxmonov B.A., Ashurmatov G'.G'.	
INGLIZ TILIDA FARMASEVTIKA ATAMALARNI O'RGANISHNING ZAMONAVIY USULLARI..	9
Axmedova N.A.	
ФАРМАЦЕВТИК ТАЪЛИМДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ САМАРАДОРЛИГИ.....	10
Байдуллаев А.С.	
ЛЕКАРСТВЕННЫЕ РАСТЕНИЯ В ТРУДАХ АВИЦЕННЫ.....	11
Толипова И., Файзуллаева М.	
CREATIVE HERITAGE OF ABU YUSUF BIN ISOK AL-KINDIA.....	12
Umarov B.B., Tursunov M.A.	
ТИББИЙОТ SOHASI RIVOJLANISHIDA IBN SINO ILMIY MEROSI.....	12
Qodirova N.T., Sadikova N.B., Tursunova Z.B.	
АБУ АЛИ ИБН СИНО ҚЎЛЛАГАН ШИФОБАХШ ЎСИМЛИКЛАР	14
Қодирова З.К., Ганиев Б.Ш.	
IBN SINO ASARLARIDA GIGIENAGA OID TADBIRLAR	15
Nuralieva X.O., Karieva M.T., Maqsudova S.A.	